

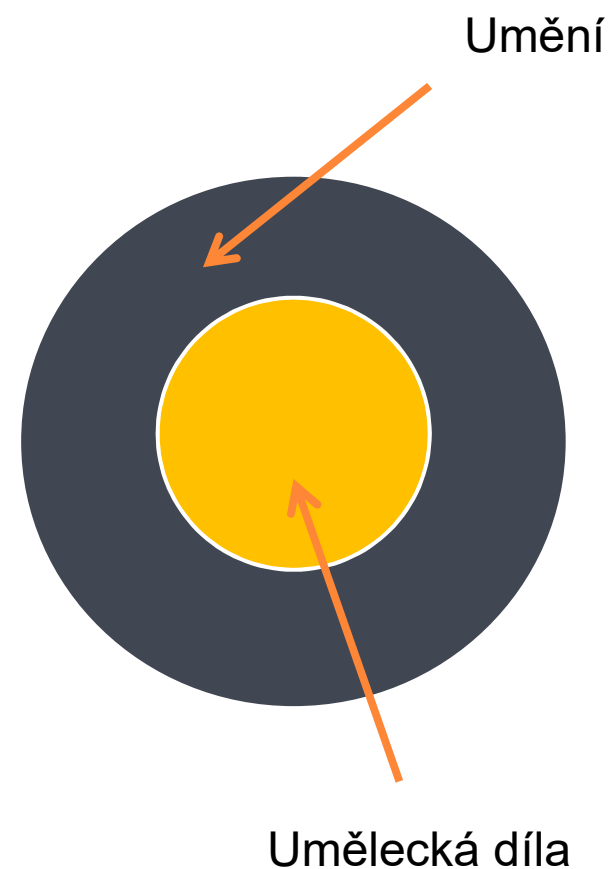
Co je umělecké dílo?

Úvod do uměnovědných studií

Pojem „díla“ v umění

Pojem díla v umění

- ▶ Pojem umění je širší než množina uměleckých děl
- ▶ Existují umělecké „objekty“, jež nemají charakter „díla“
 - ▶ improvizovaný hudební koncert
 - ▶ performance
 - ▶ výtvarné „objekty“

Pojem díla v hudbě

- ▶ 1537 vydal Nicolaus Listenius traktát *Musica*
 - ▶ opus perfectum et absolutum (dokonalé, uzavřené dílo)
 - ▶ písemná fixace skladatelem (notové písmo)
 - ▶ přetrvává po smrti skladatele

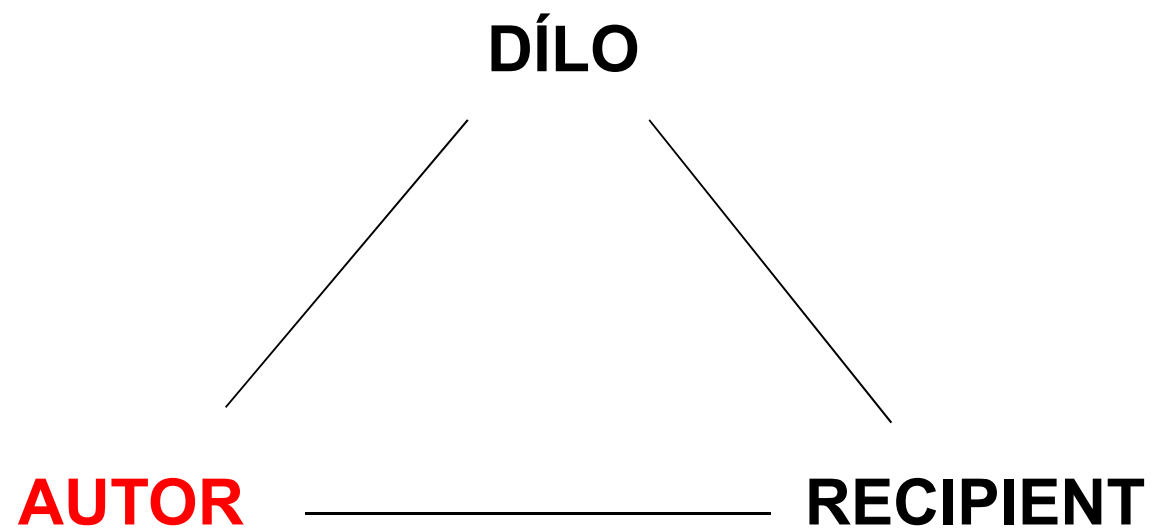
UZAVŘENOST – FIXACE - TRVÁNÍ

Autor

Přístupy k problému

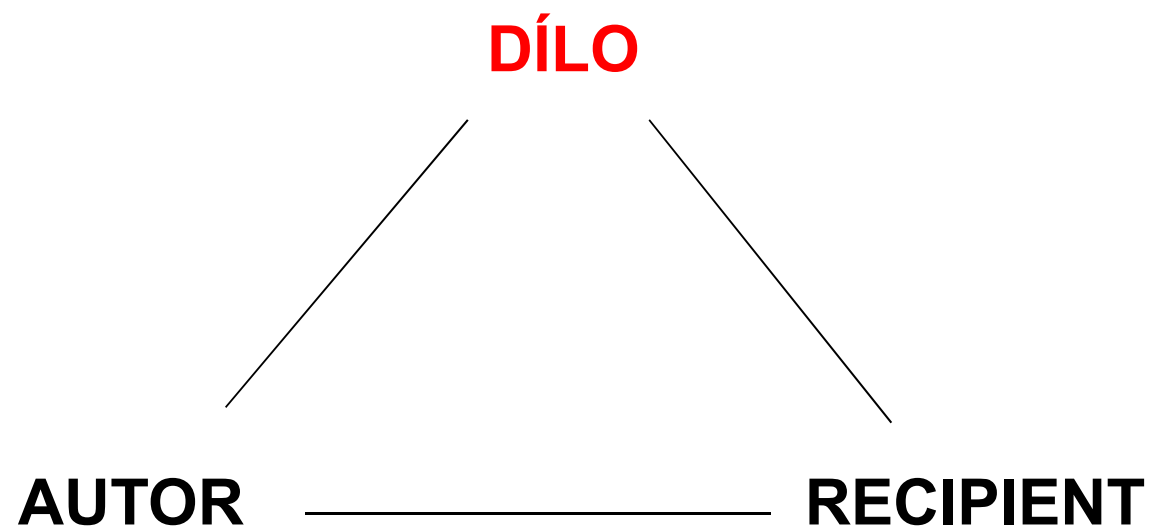

Přítomnost autora v díle

- ▶ 2. pol. 19. století
- ▶ Hypolite Taine
 - ▶ Teorie 3 faktorů
 - ▶ Rasa, prostředí a doba
- ▶ Biografismus
- ▶ Studium pramenů

Dílocentrická interpretace

Přístupy k problému

Dílcentrická interpretace

- ▶ Lingvistický přístup
- ▶ Důraz na formu
- ▶ Opomíjení:
 - ▶ biografie
 - ▶ dějiny literatury
 - ▶ dějiny kultury
 - ▶ recepce díla

Dílcentrické interpretace

- ▶ od 20. – 30. let 20. století
 - ▶ Francouzský strukturalismus
 - ▶ Pražský lingvistický kroužek
 - ▶ Nový kriticismus (New Criticism)

Fenomenologický přístup

Fenomenologický přístup

- ▶ Roman Ingarden: *Umělecké dílo literární* (1931)
- ▶ Roman Ingarden: *O poznávání literárního díla* (1937)

- ▶ Důsledné rozlišení mezi:
 - ▶ strukturou díla
 - ▶ reakcemi vnímatele

- ▶ Ze struktury díla vylučuje:
 - ▶ autora, jeho prožitky a psychické stavy
 - ▶ prožitky, psychické stavy čtenáře
 - ▶ sféru předmětů a skutečností, které tvořily předobraz předmětů a skutečností v díle

Artefakt a estetický objekt

▶ Umělecké dílo

- ▶ Artefakt – hmotné dílo

a / →

- ▶ Estetický objekt – vzniká ve vědomí vnímatele (nehmotný)

▶ **Nedourčenost** uměleckého díla (R. Ingarden)

- ▶ během aktu recepce dochází ke **konkretizaci** díla recipientem
- ▶ struktura díla je „nedourčená“, obsahuje „bílá místa“

▶ „Estetický objekt“

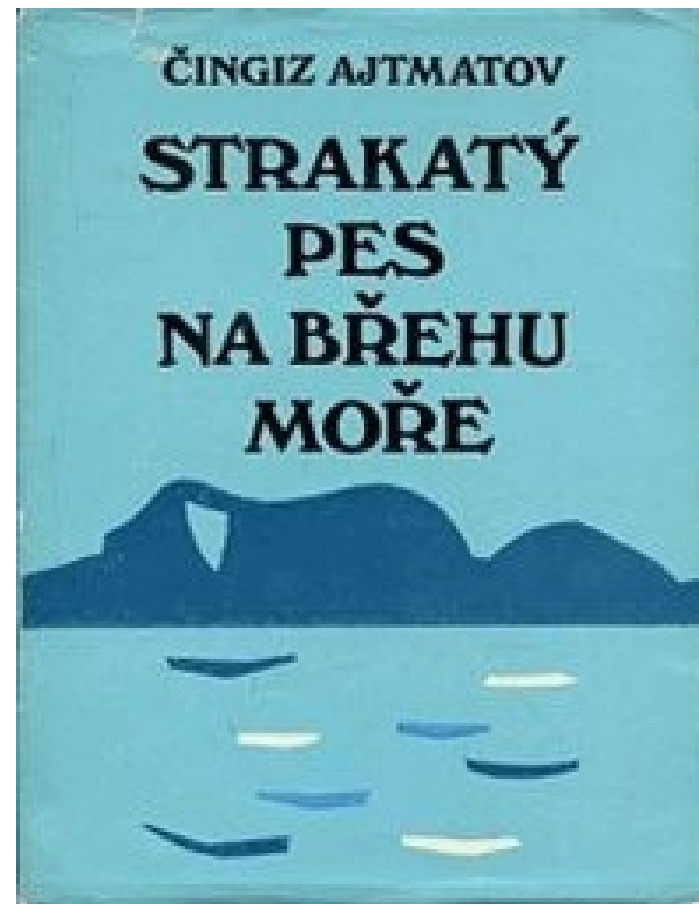
- ▶ Kant
- ▶ Mukařovský
- ▶ Ingarden

Vrstvy uměleckého díla

- ▶ Květoslav Chvatík: *Strukturální estetika* (1994, 2001)
- ▶ 3 vrstvy díla:
 - ▶ předmětná (materiální/znaky)
 - ▶ významová
 - ▶ vrstva smyslu – odkazuje mimo dílo ke kulturnímu a ideologickému kontextu

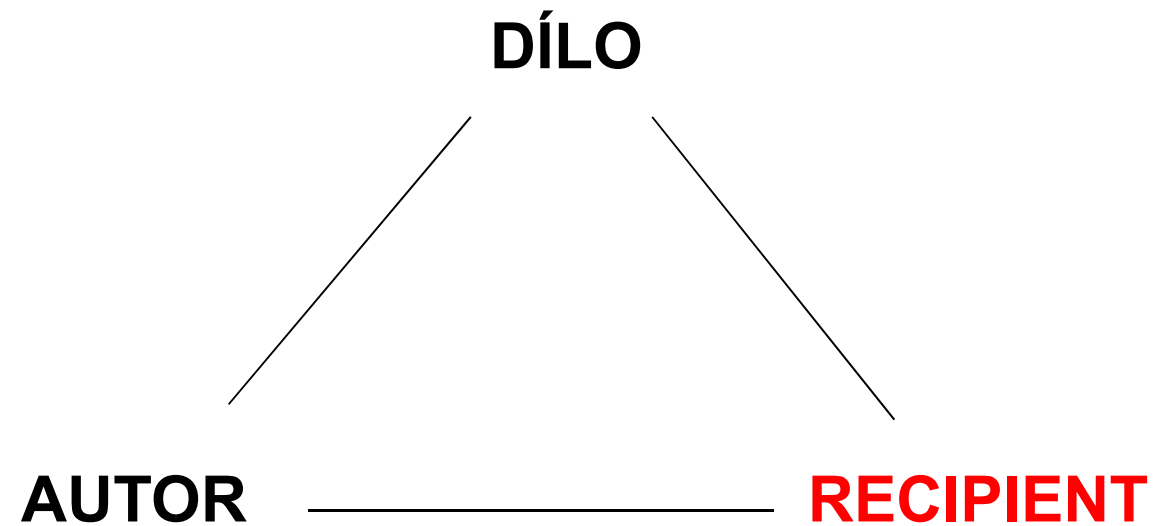

Recepční školy

Přístupy k problému

Recepční školy

- ▶ od 60. let 20. století
- ▶ Proměnlivost **estetických objektů** spjatých s tímtéž hmotným dílem (artefaktem)
- ▶ Intersubjektivita je identita garantována:
 - ▶ Artefaktem
 - ▶ Sociálním charakterem struktury umění
- ▶ Historičnost díla – dějiny recepce
 - ▶ Proces čtení
 - ▶ Produktivní recepce, Dialogické čtení
 - ▶ Implicitní čtenář

Otevření dílo

Problematika otevřenosti uměleckého díla

- ▶ Umberto Eco: Opera aperta (1962)
 - ▶ uzavřené dílo – středověké alegorie
 - ▶ symbolika fixována institucionálně
 - ▶ autorita pravidel čtení
 - ▶ proměna – až symbolismus 2. pol. 19. století
 - ▶ moderní umění

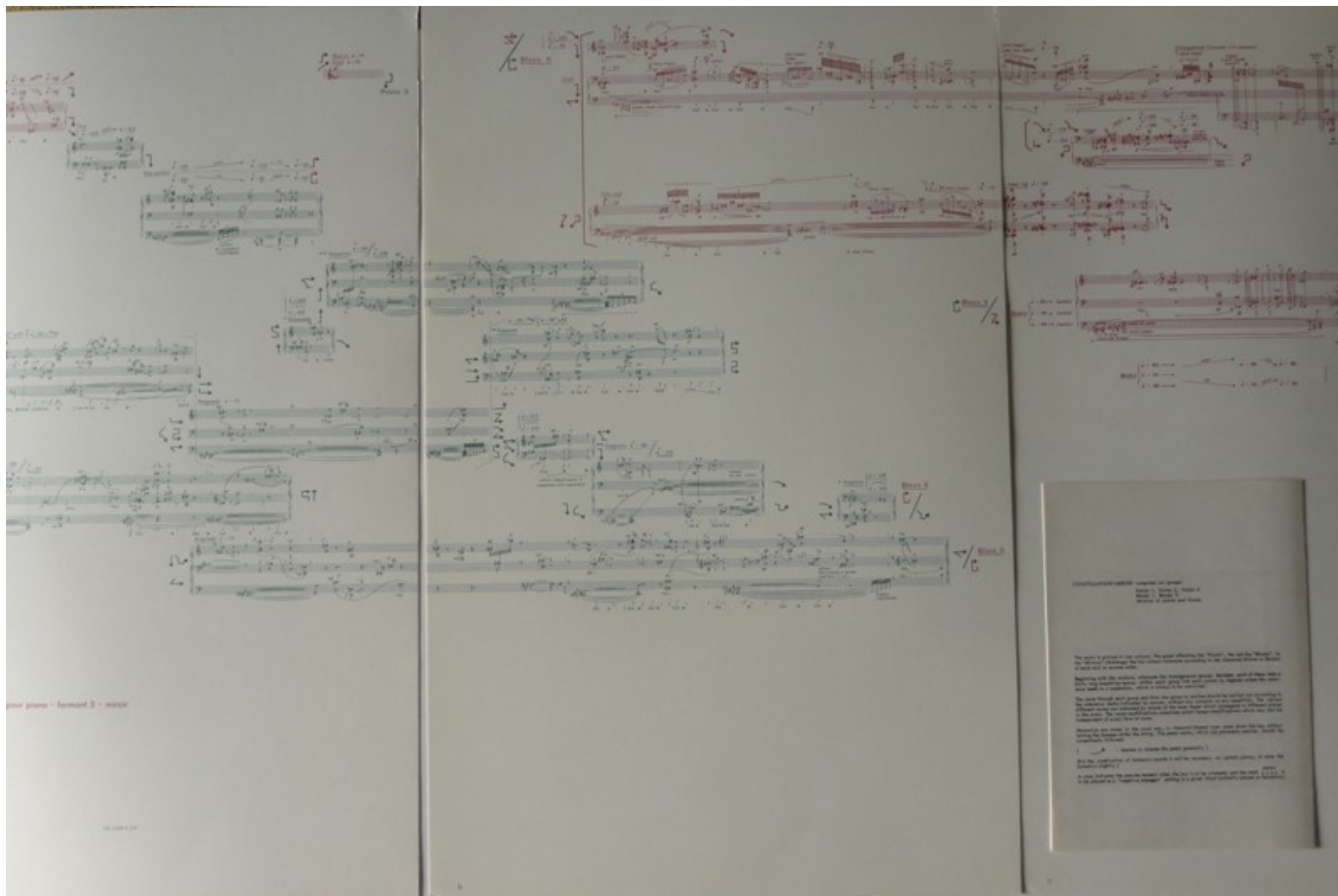
Otevřenost díla

- ▶ Otevřenost jako neurčitost komunikace
 - ▶ „estetická“ otevřenost
 - ▶ Explicitní otevřenost

 - ▶ neomezená ale ne libovolná interpretace

 - ▶ Empirický x modelový autor
 - ▶ Empirický x modelový čtenář

Raymond Queneau: Sto tisíc milionu básní

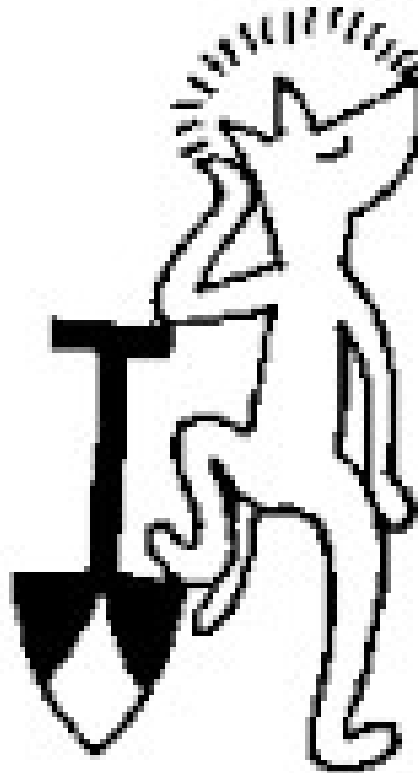
Umělecké dílo jako znak

Několik pojmů ze sémiotiky

Úvod do uměnovědných studií

Co to je?

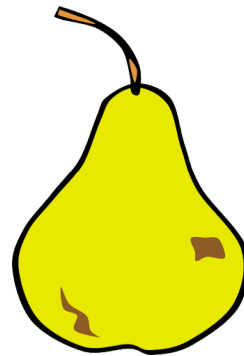

Co je to znak?

- ▶ Scholastika: „něco,“ co zastupuje něco jiného
- ▶ (sv. Augustin): „něco,“ co kromě svého působení na (naše) smysly působí i na (naši) mysl [ukazující na něco mimo sebe]
- ▶ (Mukařovský): Znak je smyslovou realitou, jež se vztahuje k jiné realitě, kterou má vyvolávat
 - ▶ Mukařovský: Umělecké dílo jako znak, 2008.
- ▶ Znak = uspořádaná dvojice
 - ▶ označujícího (I) a označovaného (Y)
 - ▶ Znak = (I, Y)

Typologie znaků (Ch. Peirce)

▶ Ikon

Haf haf! <šťěkot>

Typologie znaků (Ch. Peirce)

▶ Index

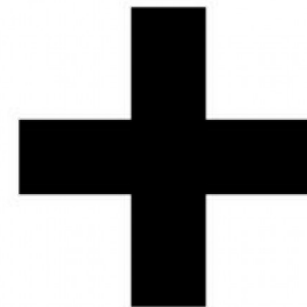
Kouř

Zvýšená teplota

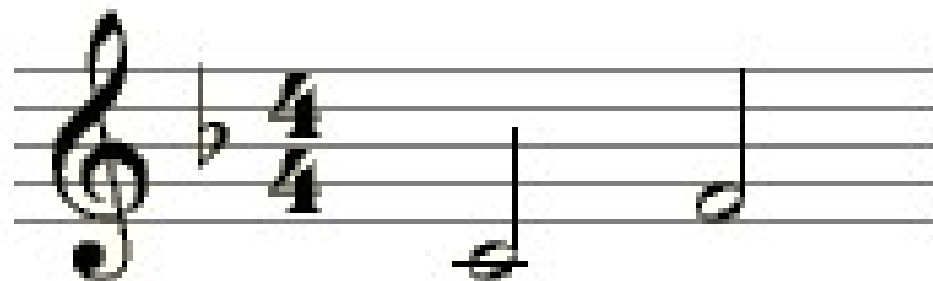
Haf haf! <pes>

Typologie znaků (Ch. Peirce)

- ▶ Symbol

a

Hö - r!

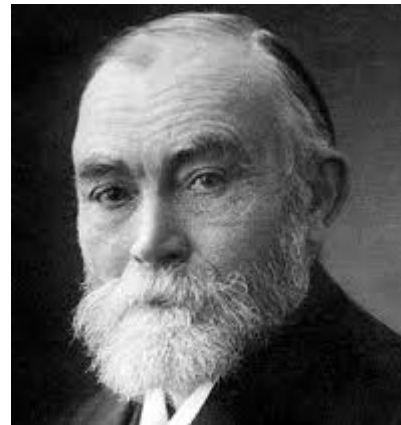
Věda o znacích

- ▶ Charles William Morris (1901-1979)
 - ▶ Sémiotika – věda o znacích
 - ▶ σημειον – znak, označení

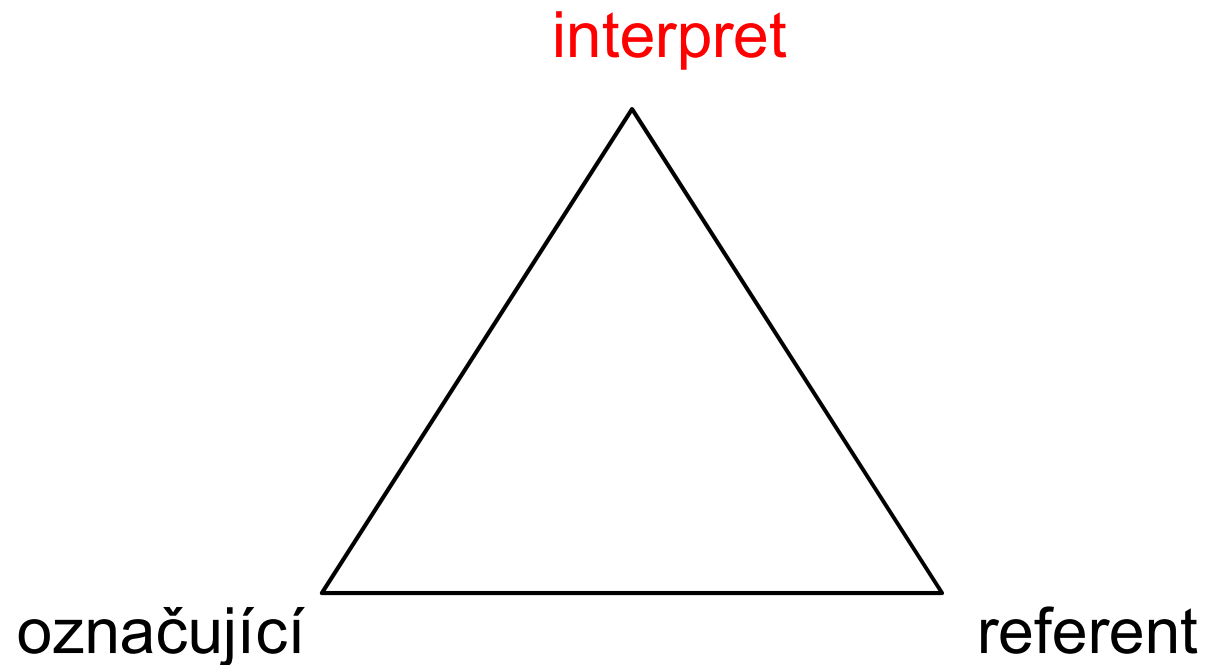
- ▶ 3 dimenze vědy o znacích
 - ▶ Sémantika
 - ▶ Syntaktika
 - ▶ Pragmatika

Trocha teorie

- ▶ **Charles Sanders Peirce**
 - ▶ (1839 – 1914), USA
- ▶ **Ferdinand de Saussure**
 - ▶ (1857 – 1913), Švýcarsko
- ▶ **Gottlob Frege**
 - ▶ (1848 – 1925), Německo

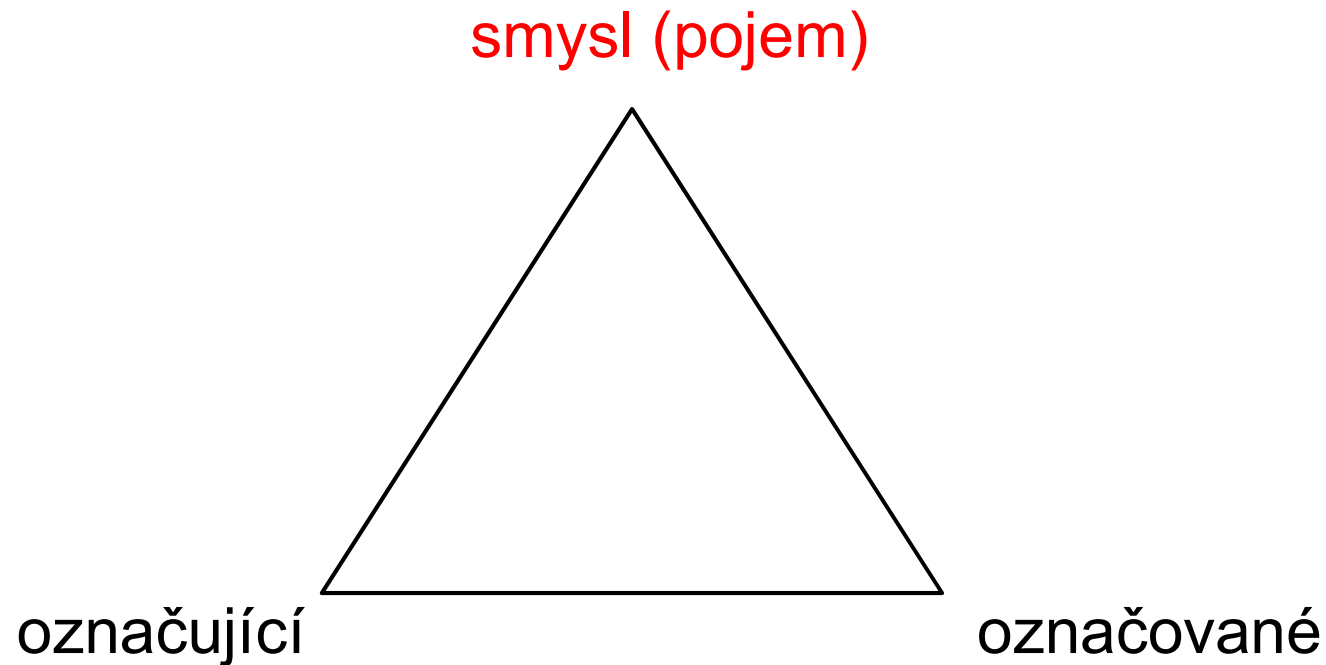

Pojetí znaku - PEIRCE

- ▶ význam se konstituuje v hlavě interpreta
- ▶ ...vzhledem k interpretovi
- ▶ „subjektivita“

Pojetí znaku - FREGE

- ▶ smysl – objektivní význam
- ▶ realismus
- ▶ „platónské ideje“

Umělecké dílo jako znak

- ▶ (JM): Podobně jako jazyk má i umělecké dílo povahu znaku; tím se liší zejména od „výrazu“ (expresse)... umělecké dílo nelze identifikovat s duševním stavem jeho původce ani s žádným s duševních stavů, které vyvolává u subjektů, které je vnímají...
- ▶ (JM): Znakem se jeví umělecké dílo:
 - ▶ ve svém vnitřním složení
 - ▶ ve svém vztahu ke skutečnosti
 - ▶ ve vztahu ke společnosti
 - ▶ ve vztahu ke svému původci
 - ▶ ve vztahu ke svému vnímátele

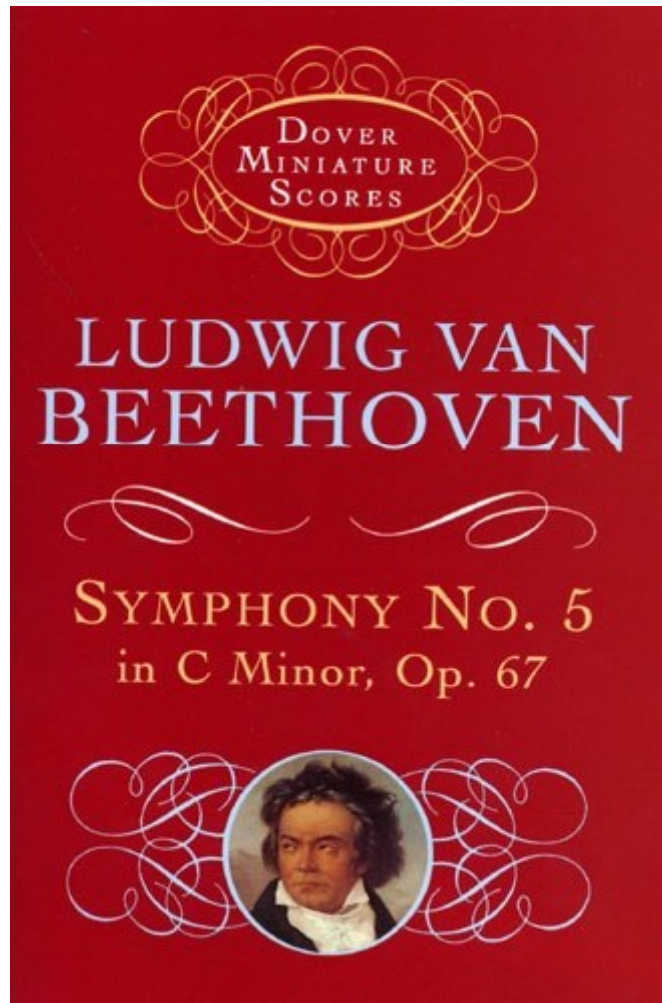

Problém identity

- ▶ (JM): Dílo existuje plně pouze v procesu interpretace
- ▶ Otázka identity díla
- ▶ TYPE / TOKEN

(TYPE)

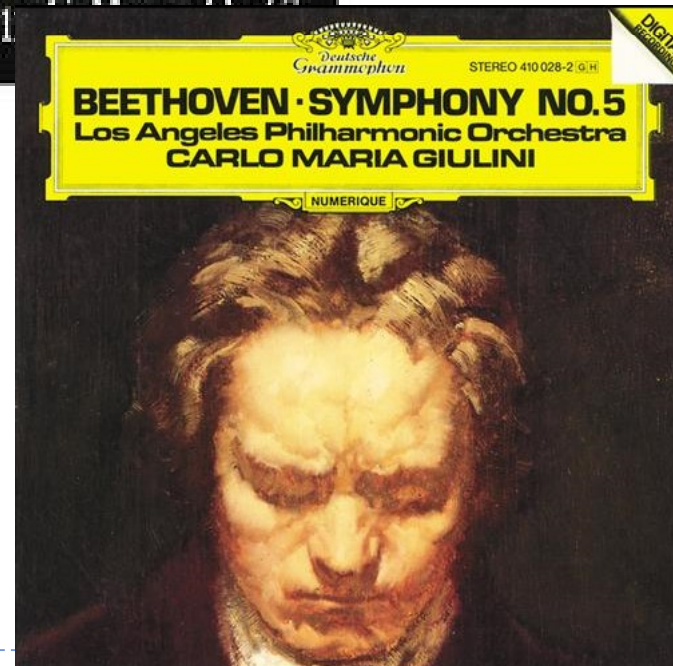
Allegro con brio.

The musical score is for the first 10 measures of the first movement of Beethoven's Symphony No. 5. The tempo is marked 'Allegro con brio.' and the time signature is 2/4. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The instruments and their parts are:

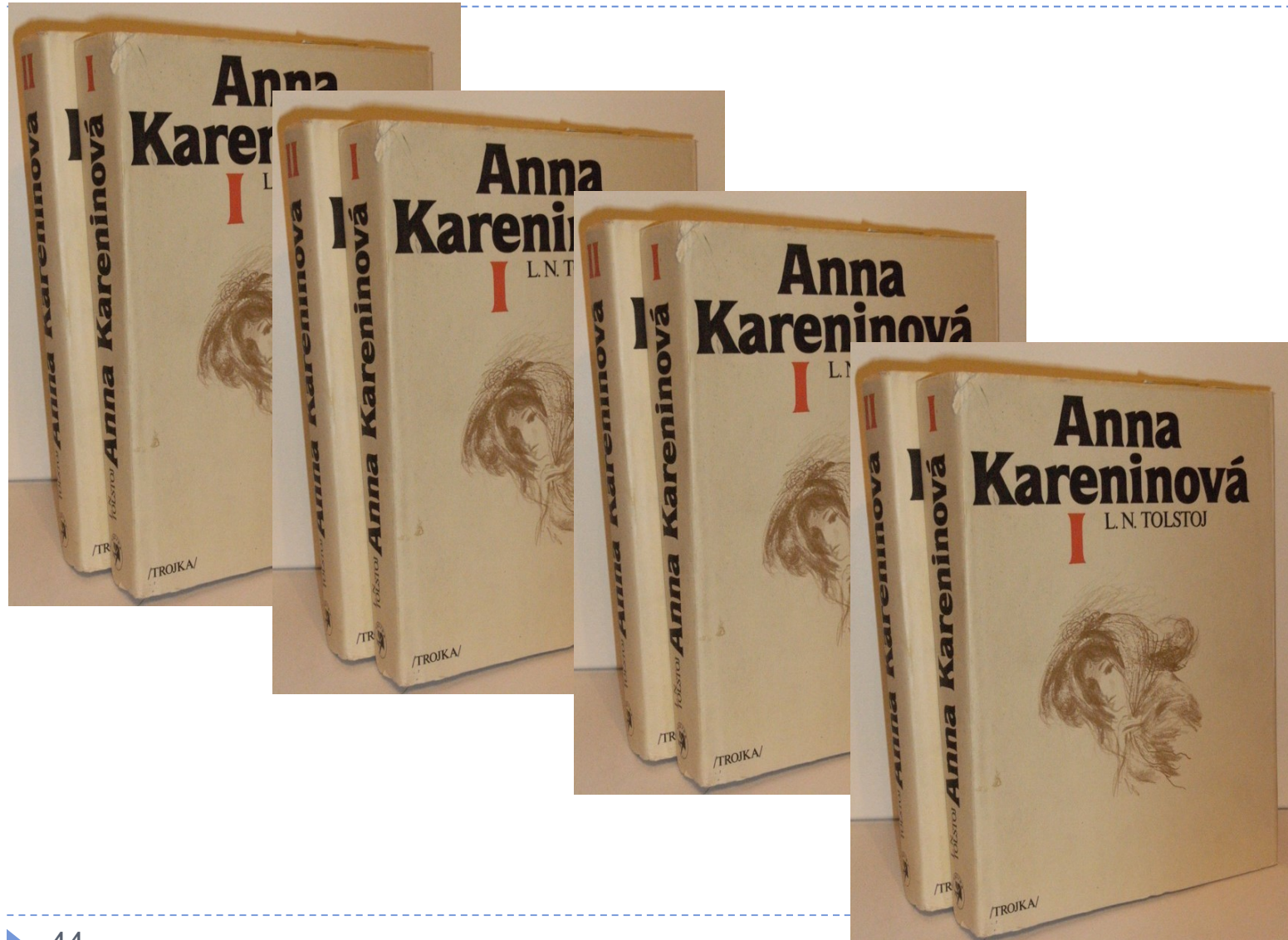
- Flauti: Rests throughout the first 10 measures.
- Oboi: Rests throughout the first 10 measures.
- Clarineti in B.: Enter in measure 1 with a forte (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes.
- Fagotti: Enter in measure 5 with a piano (*p*) dynamic, playing a sustained note.
- Corni in Es.: Rests throughout the first 10 measures.
- Timpani in C.G.: Rests throughout the first 10 measures.
- Violino I: Enter in measure 1 with a forte (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes.
- Violino II: Enter in measure 1 with a forte (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes.
- Viola: Enter in measure 1 with a forte (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes.
- Violoncello: Enter in measure 1 with a forte (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes.
- Basso: Enter in measure 1 with a forte (*ff*) dynamic, playing a rhythmic pattern of eighth notes.

The score shows the characteristic rhythmic motif of the first movement, with the strings and woodwinds playing eighth notes and the bassoon playing a sustained note.

TOKEN

TOKEN / ...TYPE (?)

Několik pojmů z oblastí sémiotiky umění

- ▶ Ikoničnost umění
- ▶ Realistická média
- ▶ Ostenze